

นิทานพื้นบ้าน

นิทานพื้นบ้าน

นิทานพื้นบ้าน เป็นเรื่องราวที่เล่าขานกันสืบมา มีเนื้อหาที่แฝงเร้นไว้ด้วยสาระที่เป็นประโยชน์ และยังสามารถสอนให้เห็นถึงภูมิปัญญาและทัศนคติของมนุษย์ในแต่ละสังคมในแต่ละด้านได้เป็นอย่างดี

นิทานพื้นบ้าน คือ เรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมาปากต่อปากจาก ความทรงจำ โดยไม่อาจสืบสาวได้ว่าใครเป็นผู้แต่งหรือผู้เล่าเป็นครั้งแรก บอกได้แต่เพียงว่าเป็นเรื่องเก่าที่เล่าสืบกันมา แล้วในภายหลังจึงได้มีการ ถ่ายทอดเรื่องเล่าเหล่านั้นเป็นลายลักษณ์ด้วยการเขียนหรือการพิมพ์ นิทานพื้นบ้านถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในทุกท้องถิ่นของไทย ดัง จะแสดงให้เห็นถึง *ความสำคัญ* และ *ประเภท* ของนิทานพื้นบ้าน ดังนี้

๑.๑ ความสำคัญและประโยชน์ของนิทานพื้นบ้าน

๑) ให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟัง

สังคมไทยในอดีตโดยเฉพาะสังคมชนบทนิยมเล่าและฟังนิทานเป็นกิจกรรมบันเทิงใจ เนื่องจากนิทานสามารถนำมาเล่าได้โดยไม่ต้องมีพิธีรีตอง นิทานจึงได้รับการสืบทอดและแพร่หลายในทุกท้องถิ่น แม้เนื้อหาของนิทานจะมีหลายรูปแบบ แต่จุดประสงค์ดั้งเดิมของการเล่านิทานก็คือเพื่อเป็นสิ่งบันเทิงใจในยามว่างจากการงาน

๑.๑ ความสำคัญและประโยชน์ของนิทานพื้นบ้าน (ต่อ)

๒) ให้ความรู้

นิทานพื้นบ้านส่วนใหญ่หลายๆ เรื่อง มักมีความรู้สอดแทรกอยู่ เช่น ความรู้เกี่ยวกับจารีต ประเพณี พิธีกรรม ศาสนา และประวัติศาสตร์ อันเป็นสิ่งที่ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความคิด ซึ่งนับเป็นสารประโยชน์แก่ผู้อ่านอย่างยิ่ง

๑.๑ ความสำคัญและประโยชน์ของนิทานพื้นบ้าน (ต่อ)

๓) ให้แนวทางในการดำเนินชีวิต

นิทานพื้นบ้านโดยทั่วไปมักมีแก่นหรือแนวคิดสำคัญของเรื่องอิงอยู่กับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น การเล่า การอ่าน หรือการแสดงนิทานพื้นบ้านในที่ประชุมชน จึงมีส่วนปลูกฝังจริยธรรมพร้อมๆ กับความบันเทิงแก่ผู้ฟัง เช่น ชีวิตหรือพฤติกรรมของตัวเอกฝ่ายดีและฝ่ายไม่ดี เป็นแบบอย่างให้ผู้ฟังนำมาใช้และละเว้นการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตหรือนำมาอบรมบุตรหลานของตนต่อไป

๑.๑ ความสำคัญและประโยชน์ของนิทานพื้นบ้าน (ต่อ)

๔) ให้คำอธิบาย

ความเป็นมาของชุมชนและเผ่าพันธุ์

นิทานพื้นบ้านบางส่วนมีเนื้อหาเป็นตำนานหรืออธิบายถึงความเป็นมาของชุมชนหรือเผ่าพันธุ์ที่ตั้งรกรากอยู่ในแต่ละท้องถิ่นของไทย เช่น เรื่อง *ท้าวแสนปม* เป็นนิทานพื้นบ้านที่อธิบายความเป็นมาของบรรพบุรุษของชาวภาคกลาง เรื่อง *ขุนบรม* อธิบายความเป็นมาของบรรพบุรุษของชาวอีสาน เป็นต้น

๑.๑ ความสำคัญและประโยชน์ของนิทานพื้นบ้าน (ต่อ)

๕) ให้แรงจูงใจชาวบ้านในการไปวัด

ชาวไทยในอดีตนิยมไปวัดเพื่อฟังธรรม ซึ่งมักมีนิทานสอดแทรกอยู่ด้วย เพราะเชื่อว่าการฟังธรรมเป็นกุศลผลบุญอย่างหนึ่งที่มีอานิสงส์สูงมาก ความเชื่อเรื่องนี้ได้สืบทอดกันมา โดยเฉพาะจะพบเห็นได้อย่างชัดเจนเมื่อนิทานพื้นบ้านอยู่ในรูปของวรรณกรรมลายลักษณ์

๑.๑ ความสำคัญและประโยชน์ของนิทานพื้นบ้าน (ต่อ)

๖) ให้นำเนื้อเรื่องแก่การแสดงพื้นบ้าน

การเล่นและการแสดงพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่น ส่วนหนึ่งมักสัมพันธ์กับนิทานพื้นบ้าน เนื่องด้วยนักแสดงหรือนักเล่านิทานย่อมได้รับอิทธิพลหรือได้นำเนื้อเรื่องบางส่วนบางตอนมาจากนิทานพื้นบ้าน

๑.๑ ความสำคัญและประโยชน์ของนิทานพื้นบ้าน (ต่อ)

๓) ให้อิทธิพลต่อศิลปกรรมพื้นบ้าน

นิทานพื้นบ้านมีอิทธิพลต่อศิลปกรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะนิทานพื้นบ้านที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและชาดก เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่อง *คันธกุมารหรือคัชฌาย* ที่วิหารจัตุรมุข วัดภูมินทร์ จังหวัดน่าน ภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่อง *สินไซ* ที่พระอุโบสถวัดฝางแดง จังหวัดนครพนม เป็นต้น

๑.๒ ประเภทของนิทานพื้นบ้าน

๑) นิทานมหัศจรรย์

นิทานมหัศจรรย์หรือนิทานประโลมโลกหรือนิทานจักรๆ วงศ์ๆ มักมีเนื้อเรื่องที่ให้ความสนุกสนาน เล่าถึงการผจญภัยของตัวเอก ของวิเศษ อิทธิฤทธิต่างๆ โดยมีแนวคิดหลัก คือ ธรรมะย่อมชนะอธรรม เช่น เรื่องท้าวกำกาดำ โสนน้อยเรือนงาม มโนห์รา เป็นต้น

๑.๒ ประเภทของนิทานพื้นบ้าน (ต่อ)

๒) นิทานวีรบุรุษ

เป็นเรื่องราวของวีรบุรุษประจำท้องถิ่นที่เชื่อกันว่าบุคคลเหล่านั้นมีชีวิตรจริง มีชื่อปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์ และได้สร้างวีรกรรมไว้ โดยนำเนื้อเรื่องมาผูกกับ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์และความเก่งกล้าเหนือมนุษย์ธรรมดา มากกว่าที่จะเล่าตาม ข้อเท็จจริง เช่น เรื่องพระร่วงมีวาจาสิทธิ์เป็นกษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัย ท้าวแสนปม คือ พระเจ้าอู่ทอง ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา เป็นต้น

๑.๒ ประเภทของนิทานพื้นบ้าน (ต่อ)

๓) นิทานประจำถิ่น

เป็นเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมาในท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นการอธิบายชื่อสถานที่หรือประวัติความเป็นมาของโบราณสถาน โดยนำเนื้อเรื่องหรือตัวละครมาเกี่ยวข้องกับสถานที่ในท้องถิ่น และเชื่อกันว่าเป็นเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นเมื่อครั้งอดีตกาลนานมาแล้ว เช่น เรื่องพระยากงพระยาพาน เรื่องท้าวปาจิต-นางอรพิม เรื่องเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว เป็นต้น

๑.๒ ประเภทของนิทานพื้นบ้าน (ต่อ)

๔) นิทานอธิบายเหตุ

เป็นนิทานที่ตอบคำถามเกี่ยวกับความเป็นมาของสิ่งของต่างๆ และปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ส่วนใหญ่มีขนาดสั้นๆ เล่ากันกว้างขวางไม่จำกัดท้องถิ่น เช่น ทำไมจึงมีรูปกระต่ายในดวงจันทร์ ทำไมข้าวจึงมีเมล็ดเล็ก ทำไมหมากับแมวเป็นศัตรูกัน หรืออธิบายความเชื่อและพิธีกรรม เช่น นิทานเรื่องขงจระเข้ในงานทอดกฐิน ประเพณีการปล่อยปลา เรื่องบวชนาค เป็นต้น

๑.๒ ประเภทของนิทานพื้นบ้าน (ต่อ)

๕) นิทานเทพนิยาย

เป็นนิทานที่อธิบายถึงการสร้างโลก กำเนิดโลก กำเนิดมนุษย์ เทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายหรืออธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติและพิธีกรรม เช่น เรื่องพระยาแถนสร้างโลก เรื่องเมฆลารามสูรที่อธิบายเรื่องฟ้าแลบฟ้าผ่า เรื่องทำวมหาสงครามที่อธิบายประเพณีวันตรุษสงกรานต์ เรื่องพญาคันคากที่อธิบายเรื่องการแห่บั้งไฟ เป็นต้น

๑.๒ ประเภทของนิทานพื้นบ้าน (ต่อ)

๖) นิทานคติธรรม

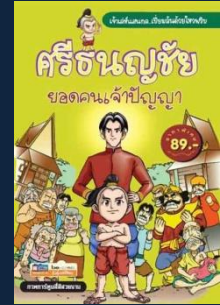
นิทานคติธรรมหรือนิทานสอนใจ นิทานประเภทนี้นำหลักธรรมมาผูกเป็นเรื่องให้สนุกสนาน ตัวละครเป็นบุคคลที่ปรากฏอยู่ในพุทธประวัติบ้าง อัครสาวกบ้าง และสัตว์บ้าง เนื้อเรื่องชี้ให้เห็นการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว แสดงถึงคุณธรรมต่างๆ เพื่อสอนใจในการดำเนินชีวิต เช่น นิทานชาดก นิทานสุภามิต นิทานที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติ เป็นต้น

๑.๒ ประเภทของนิทานพื้นบ้าน (ต่อ)

๗) นิทานมุกตลก

เป็นนิทานที่มุ่งเสนอความขบขัน ให้ความบันเทิงใจแก่ผู้ฟังเนื้อเรื่อง ส่วนใหญ่เป็นเรื่องสั้นๆ ตอนเดียวจบ ผู้ก่เรื่องขึ้นเพื่อความขบขัน เช่น เรื่องศรี-ธนญชัย เป็นต้น

๒ นิทานพื้นบ้านไทยในท้องถิ่นต่างๆ

นิทานพื้นบ้านของไทยมี
มากมายหลากหลายและ
แตกต่างกันไปในแต่ละ
ท้องถิ่น ในที่นี้จะขอนำเสนอ

